

Dzieci żydowskie w obozie koncentracyjnym na Majdanku

- Niemiecki obóz koncentracyjny w Lublinie, nazywany Majdankiem, funkcjonował od października 1941 r. do lipca 1944 r.
- Przez cały okres funkcjonowania obozu Niemcy skierowali do niego około 150 tys. ludzi. Życie straciło około 80 tys. osób, w tym około 60 tys. pochodzenia żydowskiego.
- Do obozu, poza osobami dorosłymi, kierowano także dzieci: żydowskie, polskie, białoruskie.

Dzieci były przywożone do obozu pociągami towarowymi w bydlęcych wagonach. Mniejsze grupy transportowano samochodami, lub jak w przypadku osób z getta na Majdanie Tatarskim w Lublinie, prowadzono pieszo.

Na Majdanek kierowano dzieci żydowskie z: Lubelszczyzny (m.in. z getta na Majdanie Tatarskim w Lublinie, w Międzyrzeczu Podlaskim, w Rejowcu), getta w Warszawie i w Białymstoku.

Rodziny żydowskie po przybyciu do obozu na Majdanku podlegały selekcji. Osoby poniżej 14. roku życia, a także starsze i niezdolne do pracy kierowano bez ewidencji do komór gazowych. Dzieci, którym udało się podać zawyżony wiek oraz wszystkie powyżej 14. roku życia włączano do grupy dorosłych.

V pole mieszkalne

Nie wszystkie dzieci poniżej 14. roku życia mordowane były od razu. Dzieci żydowskie skierowane na Majdanek w okresie najliczniejszych transportów (od maja do sierpnia 1943 r.) umieszczono na V polu mieszkalnym (jednym z pięciu wyznaczonych obszarów więźniarskich). Po krótkim czasie kierowano je do komór gazowych.

Dzieci przebywały w barakach, w których znajdowały się trzypiętrowe prycze. Nie zapewniono im minimalnych warunków bytowych i sanitarnych. Brud i robactwo, a zwłaszcza wszy, sprzyjały rozprzestrzenianiu się chorób. Obozowe pożywienie, dostarczane w niewielkich ilościach, było niskokaloryczne, pozbawione substancji odżywczych i witamin. Posiłki rozdawano w zardzewiałych i poobijanych puszkach, blaszanych kubkach i miskach. Służyły nie tylko do jedzenia, ale także do mycia się i prania.

Dzieci żydowskie były mordowane w komorach gazowych przy użyciu tlenku węgla lub cyklonu B. Zwłoki zamordowanych palono.

Wnętrze komory gazowej

Puszka po cyklonie B, cyklon B

Cyklon B sprowadzono do obozu w postaci grudek ziemi okrzemkowej nasyconej cyjanowodorem. Uwalniał się pod wpływem ciepła i przechodził w postać gazową.

Dzieci traciły życie także w wyniku egzekucji. Największa w dziejach Majdanka masowa egzekucja miała miejsce 3 listopada 1943 r. W ciągu zaledwie jednego dnia w wykopanych wcześniej dołach (rowach egzekucyjnych) Niemcy rozstrzelali około 18 tys. więźniów pochodzenia żydowskiego – mężczyzn, kobiet, dzieci. Odgłosy strzelaniny Niemcy próbowali zagłuszyć puszczaną z odbiorników muzyką. Operacja ta oznaczona została kryptonimem „Erntefest” (Dożynki), a przez więźniów obozu określona została „Krwawą Środą”.

Rowy egzekucyjne

BUTY TRUPÓW

Na pustych placach,
Spętanych pajęczą siecią drutów,
Rosną stopy butów.
Buty trupów.
Maleńkie, dziecięce, męskie, dziewczęce.
Świecą czarnymi oczami
Smukłe oficerki ze sztybletami,
damskie, giemzowe
Tajemną mają wymowę
deszcz po nich cicho jak łzy spływa
I słońce pali piekące.
Nerwowe, drżące sortują je ręce
I rosną stopy, stopy w kolosy,
Aż piramidą urosną,
Same siebie przerosną,
Ogromną wieżą w niebo uderzą
Z okrzykiem: dlaczego, dlaczego, dlaczego?

*Wiersz napisany na Majdanku pod koniec 1943 r.
przez 12-letnią polsko-żydowską dziewczynkę ocalałą
podczas egzekucji „Erntefest”. Zginęła w niemieckim
obozie Auschwitz-Birkenau.*

Bronia Zysman

Bronia Zysman urodziła się w 1930 r. w Lublinie. Po likwidacji getta na Majdanie Tatarskim została skierowana do obozu na Majdanku. Dla ratowania życia zawyżyła swój wiek i podała jako datę urodzenia 1927 r. Z Majdanka wraz z grupą więźniarek została skierowana do więzienia na Zamku Lubelskim. Razem z siostrą Basią zginęły 22 lipca 1944 r. w masowej egzekucji na Zamku.

Lista 66 kobiet przeniesionych z Majdanka do więzienia na Zamku Lubelskim 21 maja 1943 r.

Verzeichnis der Juden
die am 21. Mai 1943 eingeliefert wurden.

266

1. Flacser Rachela	15.9.23	56. Leibben Sara	14.23
2. Cremer Judess	8.5.19	57. Segelstein Chana	25.4.12
3. Lederman Franla	7.7.24	58. Kon Helena	3.9.06
4. Rubinstejn Waela	23.2.22	59. Goldman Fajga	14.3.00
5. Salsontaan Chana	27.5.23	60. Zylberman Ferla	15.X.12
6. Szlichtman Jochweta	2.3.23	61. Lederman Zysla	25.1.26
7. Lewin Maria Genia	11.8.07	62. Lew Ryta	16.1.23
8. Koronzycher Rywka	31.5.24	63. Lew Maiko	26.3.34
9. Ajzenstein Genia	24.6.24	64. Brachwah Dwojra	5.7.06
10. Koronzycher Bala	21.12.22	65. Grysolot Mania	1910
11. Gwaryn Fajga	4.3.00	66. Wronstetajk Rena	13.3.19
12. Ringel Jehujsa	27.6.25		
13. Ringel Fajga	29.12.20		
14. Kuperszmit Genia	5.12.11		
15. Chan Gitla	30.7.18		
16. Bachtreger Dwojra	30.11.06		
17. Sia Chaja	16.3.14		
18. Wasserdrum Sara	15.10.13		
19. Zynger Estera	5.10.13		
20. Opatan Chaja	1902		
21. Brachtenberg Andzia	17.10.23		
22. Willnaka Rosa	15.10.12		
23. Arbut Tauba	28.5.18		
24. Gollibter Rosa	23.11.11		
25. Gitla Ita	29.9.21		
26. Kap Gitla	14.12.22		
27. Ben Sara	2.1.20		
28. Ben Hajla	25.3.00		
29. Kestofel Chana	10.10.05		
30. Wiszeler Lysa	22.2.07		
31. Berfgajer Gunia	1909		
32. Galfestein Bala	21.1.21		
33. Pitman Basia	17.10.18		
34. Kukman Hela	23.3.05		
35. Grysolot Sara	16.12.27		
36. Ruja Ida	19.4.26		
37. Francuz Hadana	7.8.21		
38. Hajngarten Maika	15.4.28		
39. Wajafiez Hinda	2.12.28		
40. Wajafiez Braunila	1914		
41. Klapper Hla	26.12.19		
42. Heraszen Maika	21.10.24		
43. Heraszen Rywka	1.5.19		
44. Zysman Bronia	28.10.27		
45. Gutso Sara	14.3.22		
46. Engel Rosa	28.11.19		
47. Goldman Hela	26.4.10		
48. Feder Judess	29.12.04		
49. Borenstein Rywka	29.7.07		
50. Goldman Rachela	9.9.13		

Henryk Żytomirski

Henio Żytomirski urodził się w 1933 r. w Lublinie. Był pierwszym dzieckiem w rodzinie Samuela i Sary Żytomirskich. Rodzina mieszkała w Lublinie na ul. Szewskiej 3. II wojna światowa wybuchła w momencie, kiedy Henio miał 6 lat. Z getta na Majdanie Tatarskim został skierowany do obozu na Majdanku, gdzie prawdopodobnie zginął w komorze gazowej.

Henryk Żytomirski z ojcem

Diana Czerska

Diana Czerska urodziła się w 1929 r. w Warszawie. W czasie wojny udało jej się wydostać z getta warszawskiego. Została aresztowana w wyniku łapanki w październiku 1943 r. Była więziona na Pawiaku, na Zamku Lubelskim, a następnie w obozie na Majdanku. Zbiegła z obozu dzięki pomocy Juliana Gebethnera, który przyjaźnił się z jej bratem jeszcze przed wybuchem wojny.

Ucieczka z Majdanka – wspomnienie Diany Czerskiej

Wieczorem byłam na umówionym miejscu, a w dwie godziny później zajechał ciężarowy wóz, na który ładowano puste beczki od piwa. Julian Gebethner znalazł mnie drżącą ze strachu i z zimna i przy pomocy dwóch innych nieznanymi mi mężczyźni umieścili mnie w pustej beczce i wtoczyli na samochód. Tak wydostałam się z Majdanka. Beczkę, w której siedziałam zrzucono w jednym z zaułków Lublina, gdzie mieszkała i czekała na mnie niemłoda kobieta z zawiniątkiem, w którym, jak się okazało, miała dla mnie odzież.

Halina Birenbaum

Halina Birenbaum urodziła się w 1929 r. w Warszawie. W czasie wojny przebywała w getcie warszawskim oraz w obozach: na Majdanku, w Auschwitz-Birkenau, Ravensbrück oraz Neustadt-Glewe. Obecnie mieszka w Izraelu. Jest pisarką, poetką, tłumaczką.

Warunki w getcie warszawskim – wspomnienie Haliny Birenbaum

Ulice getta warszawskiego zaroily się od żebraków w zawszonych, porwanych na strzępy, brudnych łachmanach. W sieniach, bramach domów i na chodnikach koczowały całe rodziny, opuchnięte z głodu; leżały zwłoki przykryte gazetami, zimą – śniegiem... Wybuchła epidemia tyfusu, towarzyszył jej nie dający się opisać głód. Śmiertelność była tak wielka, że nie nadążano z uprzątnieniem zwłok i wywożeniem ich do wspólnych dołów na cmentarzu. W takich warunkach rosłam i uczyłam się rozumieć świat.

Warunki w obozie na Majdanku – wspomnienie Haliny Birenbaum

Na Majdanku trzeba było walczyć o wszystko; o skrawek podłogi w baraku, żeby wyciągnąć się na noc, o koc, o zardzewiałą miskę, bez której nie można było dostać tej odrobiny zupy z pokrzywy, jaką nas tu karmiono, albo żółtej śmierdzącej wody do picia! A ja nie byłam zdolna do walki. Lękiem i odrazą przejmował mnie widok szamoczących się ze sobą więźniarek w czasie bitwy o kawałek wolnej przestrzeni na podłodze lub walących się po głowach nad kotłem z zupą, wydzierających sobie miski, kobiet wrogich, napastliwych, pragnących przeżyć za wszelką cenę. Patrzyłam na nie z daleka, osłupiała, głodna, przerażona.

Wiersz *Jestem Ich nagrobkiem* – Halina Birenbaum

JESTEM ICH NAGROBKIEM

Ich popiół został zawieszony między
niebem a ziemią
jak cząsteczki kurzu rozkruszone
nie mam dokąd pójść
położyć kwiat, zapłakać
jakby Ich nie było nigdy, nie umarli, nie
urodzili się
nie cierpieli...
ale ja chodzę po ziemi, dotykam jej
stąpam, oddycham -
ja, dowód Ich istnienia – Ich nagrobek!

7 marca 1984

Bibliografia

Birenbaum H., *Echa dalekie i bliskie. Spotkania z młodzieżą*, Kraków 2001.

Birenbaum H., *Nadzieja umiera ostatnia. Wyprawa w przeszłość*, Oświęcim 2012.

Grudzińska M., *Los dzieci w obozie koncentracyjnym na Majdanku [w:] Zdeptane dzieciństwo. II wojna światowa i jej wpływ na sytuację dzieci*, red. A. Bartuś, P. Trojański, Oświęcim 2017.

Majdanek. Obóz koncentracyjny w relacjach więźniów i świadków, oprac. M. Grudzińska, Lublin 2011.

Murawska Z., *Dzieci w obozie koncentracyjnym na Majdanku*, „Zeszyty Majdanka” 1971, t. V.

Schwindr B., *Dzieci żydowskie w obozie koncentracyjnym na Majdanku*, „Zeszyty Majdanka” 2003, t. XXII.

Siwek-Ciupak B., *Majdanek: Zarys historii*, Lublin 2014.

Więźniowie Majdanka. Katalog wystawy, scen. K. Banach, M. Grudzińska, W. Lenarczyk, Lublin 2015.

Opracowanie:

Mirella Rusek-Pora

Dział Edukacji PMM

Lublin 2020

Państwowe Muzeum
na Majdanku